

Sanni Pöysä
Tutkijatohtori
Opettajankoulutuslaitos
Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta
Jyväskylän yliopisto

OPETTAJAN SENSITIIVISYYS JA MYÖNTEINEN ILMAPIIRI

Oppijan ja opettajan välisen vuorovaikutuksen tiedetään olevan tärkeää vuorovaikutussuhteen molemmille osapuolille. Lämpimän vuorovaikutuksen myötä saavutettava turvallisuuden tunne voi edesauttaa oppijan vapautunutta osallistumista (Ainsworth & Bowlby, 1991; Lehtinen ym., 2016) ja lämpimällä vuorovaikutuksella onkin havaittu olevan erityisen keskeinen asema oppimisessa (mm. Niemiec & Ryan, 2009). Lämmin vuorovaikutus edistää yksilöiden psykologisten perustarpeiden täyttymistä, eli tarvetta kokea itsenäisyyttä, pätevyyttä ja yhteenkuuluvuutta (Deci & Ryan, 2000). Opettajan oppilaiden kanssa kokeman yhteenkuuluvuuden tunteen tiedetään myös edistävän esimerkiksi opettajan omaa työhyvinvointia (Klassen ym., 2012; Spilt ym., 2011). Luokan myönteinen ilmapiiri ja opettajan sensitiivisyys oppijoiden tarpeille ovat osa lämmintä vuorovaikutussuhdetta ja siihen liittyvää tunnetukea (Hamre ym., 2013).

Opettajan sensitiivisyys määrittää vuorovaikutusta

Opettajan sensitiivisyydellä tarkoitetaan opettajan kykyä ja halua kohdata oppijoidensa akateemiset, sosiaaliset ja emotionaaliset tarpeet (Hafen ym., 2015). Sensitiivisyyttä ilmentää se, että opettaja on herkistynyt huomaamaan ja ennakoimaan sekä ryhmän että yksittäisten oppijoiden oppimiseen, vireystilaan ja tunnekokemuksiin liittyviä vaihteluita (Lehtinen ym., 2016). Tämän edellytyksenä on, että opettaja seuraa aktiivisesti oppijoidensa työskentelyä, jolloin hän voi mukauttaa omaa toimintaansa oppijoiden tarpeiden mukaan tarjoten heille oikein kohdistettua tukea ja palautetta.

Sen lisäksi, että opettajan sensitiivisyys määrittää vuorovaikutusta vahvasti juuri oppimistilanteissa välittyvän herkkyyden kautta, sensitiivisyydellä on keskeinen rooli myös opetuksen suunnittelussa. Huomioimalla oppijoiden yksilöllisiä tarpeita ja kiinnostuksen kohteita jo opetusta suunnitellessa, on mahdollista ennakoida mahdollisia ongelmatilanteita ja tukea oppijoita pitkäjänteisesti (Lehtinen ym., 2016).

Myönteisen ilmapiirin osatekijät

Oppimisympäristön ilmapiiri rakentuu opettajan ja oppijoiden välisten sekä oppijoiden keskinäisten vuorovaikutussuhteiden pohjalle (Hamre ym., 2013). Ilmapiirin myönteisyyttä heijastavat vuorovaikutussuhteiden läheisyys ja lämpimyys, jaettu myönteinen tunneilmaisu sekä niin kielellisesti kuin ei-kielellisesti ilmaistu kiintymys (Lehtinen ym., 2016). Opettaja voi omalla toiminnallaan edistää myönteistä ilmapiiriä toimimalla itse esimerkkinä ja edellyttämällä oppijoiltaan muita arvostavaa vuorovaikutusta, joka ilmenee muun muassa katsekontaktina, äänensävyinä ja kunnioittavana kielenkäyttönä. Myönteistä ilmapiiriä kuvastaa myös se, että oppijat tekevät toistensa kanssa mielellään yhteistyötä ja turvallisuuden tunteen myötä he hakevat uskaltavat pyytää apua, osallistua ja ottaa riskejä.

Tunnetuen yhteys oppimiseen

Opettajan sensitiivisyyden ja myönteisen ilmapiirin yhteyttä oppimiseen on tutkittu mm. Vuorovaikutuksen avulla oppimisen viitekehystä (Teaching Through Interactions – TTI; Hamre ym., 2013) hyödyntäen. Viitekehykseen pohjautuvissa tutkimuksissa opetusvuorovaikutukseen liittyvän tunnetuen on havaittu olevan keskeistä eri ikäisille oppijoille. Suomalaisissa tutkimuksissa on osoitettu esimerkiksi se, kuinka ensimmäisellä luokalla vuorovaikutuksessa ilmenevä tunnetuen korkeampi laatu on yhteydessä oppilaan vahvempaan tehtäväsuuntautuneisuuteen myöhemmin koulupolulla (Pakarinen ym., 2014) sekä se, että opetusvuorovaikutuksessa ilmenevä tunnetuki edistää yläkouluikäisten oppilaiden oppimiseen kiinnittymistä (Pöysä ym., 2019). Tunnetuen sekä siihen sisältyvän opettajan sensitiivisyyden ja myönteisen ilmapiirin ajatellaan olevan tärkeitä myös opettajan toteuttaman formatiivisen arvioinnin näkökulmasta. Seuratessaan oppijoita aktiivisesti opettaja saa tietoa oppijoidensa edistymisestä, ja lämpimässä vuorovaikutussuhteessa on luontevaa antaa oppimista edistävää formatiivista arviointia (ks. Black ym., 2011).

Lähteet

- Ainsworth, M. S., & Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American Psychologist*, 46(4), 333–341. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.46.4.333>
- Black, P., Wilson, M. & Yao, S.-Y. (2011) Road Maps for Learning: A Guide to the Navigation of Learning Progressions. *Measurement: Interdisciplinary Research and Perspectives*, 9(2–3), 71–123. <https://doi.org/10.1080/15366367.2011.591654>
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01
- Hafen, C. A., Hamre, B. K., Allen, J. P., Bell, C. A., Gitomer, D. H., & Pianta, R. C. (2015). Teaching through interactions in secondary school classrooms: Revisiting the factor structure and practical application of the Classroom Assessment Scoring System–Secondary. *The Journal of Early Adolescence*, 35, 651–680. <https://doi.org/10.1177/0272431614537117>
- Hamre, B. K., Pianta, R. C., Downer, J. T., DeCoster, J., Mashburn, A. J., Jones, S., . . . Hamagami, A. (2013). Teaching Through Interactions: Testing a developmental framework of teacher effectiveness in over 4,000 classrooms. *The Elementary School Journal*, 113(4), 461–487.
- Klassen, R. M., Perry, N. E., & Frenzel, A. C. (2012). Teachers' relatedness with students: An underemphasized component of teachers' basic psychological needs. *Journal of Educational Psychology*, 104(1), 150–165. <https://doi.org/10.1037/a0026253>
- Lehtinen, E., Vauras, M., & Lerkkanen, M.-K. (2016). *Kasvatuspsykologia*. PS-kustannus.
- Niemiec, C. P., & Ryan, R. M. (2009). Autonomy, Competence, and Relatedness in the Classroom Applying Self-Determination Theory to Educational Practice. *Theory and Research in Education*, 7, 133–144. <https://doi.org/10.1177/1477878509104318>
- Pakarinen, E., Aunola, K., Kiuru, N., Lerkkanen, M.-K., Poikkeus, A.-M., Siekkinen, M., & Nurmi, J.-E. (2014). The cross-lagged associations between classroom interactions and children's achievement behaviors. *Contemporary Educational Psychology* 39, 248–261. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2014.06.001>
- Pöysä, S., Vasalampi, K., Muotka, J., Lerkkanen, M.-K., Poikkeus, A.-M., & Nurmi, J.-E. (2019). Teacher-student interaction and lower secondary school students' situational engagement. *British Journal of Educational Psychology*, 89(2), 374–392. <https://doi.org/10.1111/bjep.12244>
- Spilt, J. L., Koomen, H. M. Y. & Thijs, J.T. (2011). Teacher Wellbeing: The Importance of Teacher–Student Relationships. *Educational Psychology Review*, 23, 457–477. <https://doi.org/10.1007/s10648-011-9170-y>